

PITKÄN TÄHTÄIMEN SUUNNITELMA TERVEYSTURVALLISESTA MAAHANTULOSTA

23.4.2021

Sisällys

Työryhmän asettaminen	2
Suunnitelma terveysturvallisesta maahantulosta	3
Terveysturvallisuustoimenpiteet rajoilla Covid-19 epidemian aikana.....	3
Pandemian vaikutus lentoliikenteeseen ja laivaliikenteeseen pääkaupunkiseudulla	4
Tehdyt toimenpiteet lentoasemalla ja satamissa	6
Lentoasema	6
Satamat	7
Lentoaseman toimintaraporttien yhteenveto.....	8
Terveysturvallisen maahantulon malli matkustajaliikenteen kasvaessa	9
EU-käytännöt ja niiden joustava seuraaminen.....	9
EU:n digitaalinen vihreä todistus (EU Digital Green Certificate)	10
Muiden kuin EU-maiden kansalaisten tulo Suomeen	12
FINENTRYn käyttö	12
Nykytilanteen muutostarpeet	13
Suositus toimintamallista matkustajaliikenteen kasvaessa	15
Ensimmäisen vaiheen toimenpiteet (huhti-toukokuu 2021)	16
Toisen vaiheen toimenpiteet (kesä-heinäkuu 2021)	17
Kolmannen vaiheen toimenpiteet (elokuu 2021-)	18

TYÖRYHMÄN ASETTAMINEN

Koronaepidemia on tuonut esiin merkittäviä tarpeita rajojen lainsäädäntö- ja määräyspohjassa. Maan rajoilla ja muun muassa Helsinki-Vantaan lentoasemalla on myös jouduttu kehittämään uudenlaisia toimintamalleja koronapandemian vuoksi. Näyttää siltä, että terveysturvallisuuden tarkistustoimet jatkuvat kansainvälisestäkin varsin pitkään. Kun maahantulorajoitukset päättyvät ja maahantulo helpottuu, on tarve saada terveysturvallisuuteen liittyvät prosessit mahdollisimman sujuviksi. Tätä varten on tarpeen tehdä oma, keskeisten toimijoiden yhdessä valmisteleva ehdotus, jota voidaan ehdottaa myös keskeisille ministeriöille ja valtioneuvostolle kokonaisuudessaan. Vantaan kaupungin lisäksi olennaisia tahoja asiaa valmistelemassa ovat Finavia, Finnair, Helsingin kaupunki ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Nämä kaikki ovat ilmoittaneet oman ehdokkaansa työryhmään. Lisäksi työryhmään on syytä kutsua asiantuntijaksi edustaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta. Työryhmän edustajat toimivat työryhmässä kukin oman toimivaltansa puitteissa. Hallintosäännön 2. luvun 6 §:n mukaan kaupunginjohtaja vastaa kaupungin seudullisesta, valtakunnallisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä ja edunvalvonnasta sekä viranomaisyhteistyöstä.

Päätös:

Päätän

- a) asettaa työryhmän, jonka tehtävänä on tehdä suunnitelma siitä, miten maahantulo voidaan toteuttaa sujuvasti terveysturvallisuus huomioiden siinä vaiheessa, kun matkustajamäärät kasvavat
- b) nimetä työryhmään seuraavat henkilöt:
 - ylilääkäri Eero Hirvensalo, Vantaan kaupunki (työryhmän puheenjohtaja)
 - Vantaan lentokenttätoiminnan päällikkö Heidi Ukkonen, Vantaan kaupunki
 - Airport Operations Centerin päällikkö Jani Ceder, Finavia
 - turvallisuusjohtaja Kaarlo Karvonen, Finnair
 - aluehallintoylilääkäri Anne Hiiri, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
 - turvallisuus- ja valmiusyksikön päällikkö Niina Snö, Helsingin kaupunki
- c) että työryhmän tulee saada ehdotuksensa valmiiksi 16.4.2021 mennessä
- d) että työryhmä kutsuu toimintaansa mukaan asiantuntijan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta
- e) että työryhmä voi kutsua mukaan myös muita asiantuntijoita.

Vantaalla 31.03.2021

Ritva Viljanen
Kaupunginjohtaja

SUUNNITELMA TERVEYSTURVALLISESTA MAAHANTULOSTA

TERVEYSTURVALLISUUSTOIMENPITEET RAJOILLA COVID-19 EPIDEMIAN AIKANA

Maailmanlaajuinen Covid-19 epidemia sai alkunsa syksyllä 2019 Kiinasta. Ensimmäinen potilastapaus tunnistettiin Suomessa 28.1.2020 Lapissa kiinalaisella turistilla. Tämän jälkeen Covid-19-tapauksia alkoi ilmaantua eteläisen Suomen hiihtolomaviikon (viikko 8) lopulla 2020 erityisesti Italiasta ja Itävallan Alpeilta Suomeen palanneilla matkaajilla. Laboratoriotestauskapasiteetin rajallisuudesta huolimatta tapaukset kyettiin varsin hyvin tunnistamaan ja tartuntaketjut rajaamaan. Matkailijoiden aktiivinen testiin hakeutuminen oli tässä ratkaisevan tärkeää. Jo maaliskuun puolivälin jälkeen pääkaupunkiseudulla alkoi esiintyä tautitapauksia, jotka levisivät paikallisesti ja joissa vieraskielinen väestönosa oli yliedustettuna. Näiden todennäköisimmin eri reittiä ulkomailta saatujen tartuntaketjujen määrä vaikutti ylittäneen alkuperäisten matkajien tuomien tapauksien määrän jo pääsiäisen 2020 tienoilla.

Syksyllä 2020 Covid-19 tapausmäärät nousivat aluksi maltillisesti, mutta virologisten tietojen mukaan viruskanta oli kevästä 2020 muuttunut. Taustalla oli uusia todennäköisimmin ulkomailta kesän 2020 aikana tuotuja tartuntoja, jotka levisivät maassa edelleen. Tartuntamäärät HUS-alueella nousivat voimakkaasti marras-joulukuun vaihteessa, jolloin lisättiin tartuntatautilain paikallisesti mahdollistamia kokoontumisen ja koulunkäynnin rajoituksia. Tapausmäärät laskivat tartunnantorjuntatoimenpitein joulukuun mennessä.

Joulun alla todettiin ensimmäiset virustartunnat, joissa viruksen piikkiproteiini oli muuttunut ja ne kyettiin tunnistamaan Kivihaan laboratoriossa (HUS-alueen avohoidon ja rajanäytteiden testauspaikka) S-geenialueen poikkeaman perusteella (S-geeninegatiivinen). Kyseiset kannat ovat myöhemmin osoittautuneet noin 90 %:ssa olevan ns. UK-varianttivirus. Tartunnantorjuntatoimet HUS-alueella kohdennettiin tehostettuina näihin S-geeninegatiivisiin kantoihin mm. seulomalla kaikki altistuneet kahdesti, nopeuttamalla näiden tapausten tartunnanjäljitystä ja pidentämällä karanteeniaikaa. Näistä toimista huolimatta ja maksimaalisten rajoitusten voimassaollessa S-geeninegatiivisten viruslöydösten osuus lisääntyi helmikuun loppuun mennessä noin 70 %:iin kaikista todetuista viruskannoista. Myös tarkemmat sekvensointitulokset vahvistivat UK-variantin nousseen valtavirukseksi. Viime aikoina on todettu myös ns. Etelä-Afrikan variantin (SA-variantti) tapausmäärien lisääntyneen.

Rajoituksista ja toimenpiteistä huolimatta tartuntamäärät nousivat alkuvuodesta 2021 voimakkaasti viikolta 7 alkaen ja viikoittainen tartuntojen määrä HUS-alueella oli korkeimmillaan 3 104 tartuntaa viikolla 10, ja 14 vuorokauden ilmaantuvuus nousi tasolle 350/100 000 asukasta. Suurissa kaupungeissa ilmaantuvuusluku nousi korkeimmillaan lähes 500/100 000 asukasta/14 vrk. Uusien tartuntatautilain muutosten ja valtakunnallisten rajoitustoimenpiteiden myötä tapausmäärät ovat laskeneet ja viikolla 14 ne ovat jääneet alle puoleen huippuviikon lukemista. Valtaosa nykyisistä tartunnoista syntyy maan sisäisten kontaktien kautta. Matkailu on tällä hetkellä vähäistä, minkä johdosta sen osuus uusien tartuntojen jäljityksessä todetuista tartuntalähteistä on ollut hyvin pieni.

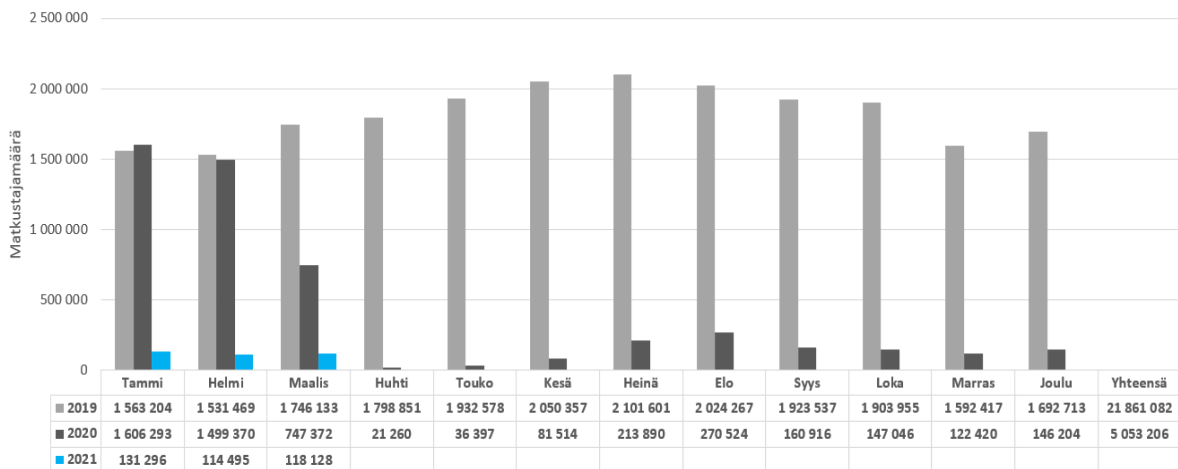
PANDEMIAN VAIKUTUS LENTOLIIKENTEeseen JA LAIVALIIKENTEeseen PÄÄKAUPUNKISEUDULLA

Lentoliikenteen merkitys pääkaupunkiseudulle ja koko maallemme on suuri. Suomeen saapuvan matkustusliikenteen lisäksi myös vaihtomatkustusliikenteen suora ja välillinen vaikutus on ollut merkittävä ja viime vuosiin asti kasvava. Nämä tekijät ovat johtaneet lentotoimintaan osallistuvien yhtiöiden merkittäviin investointeihin. Menestys on perustunut maantieteellisen sijainnin lisäksi vuosikymmenten mittaiseen työhön kansainvälisen reittiliikenteen luomisessa ja monissa muissa lentoliikenteen arvoketjun eri osissa.

Pandemian johdosta lentoliikenne romahti maailmanlaajuisesti. Suomessa lentojen määrät laskivat kansainvälistä tasoa enemmän, ja myös toipuminen on ollut hidasta. Uhkana on alaan liittyvien toimintojen pysyvät vauriot. Mikäli Suomi ei pääse mukaan liikenteen palautumiseen eturintamassa, on riskinä kilpailuaseman pitkäaikainen tai pysyvä menettäminen erityisesti kriittisessä Euroopan ja Aasian välisessä liikenteessä. Markkina-aseman menettäminen vähentää välittömästi myös Euroopan reittitarjontaa ja vaikeuttaa eri kohteiden saavutettavuutta.

Pandemian vaikutuksesta matkustajamäärät laskivat merkittävästi liikennerajoitusten ja maahantulon ehtojen asettamisen seurauksena. Keväällä 2020 maahan saapui paljon ulkomailla oleskelleita suomalaisia. Kesän aikana rajoitusten purun jälkeen matkustaminen lisääntyi hieman. Syksyllä määrät jälleen laskivat oleellisesti, alle kymmenesosaan vuoden takaisesta. Vuonna 2020 kokonaismatkustajamäärä oli 5,05 miljoonaa, josta ajalle 1.1.-28.2.2020 kohdistui 3.1 miljoonaa matkustajaa. Vuoden 2019 kokonaismatkustajamäärä oli 21,86 miljoonaa matkustajaa. Vuoden 2021 ensimmäisellä kvartaalilla matkustajamäärä oli 363 919. Tämä ennustaisi vuoden loppuun matkustajamääräksi alle 1,6 miljoonaa matkustajaa, mikäli nykytila rajoituksineen jatkuu sinne saakka (7,3 % vuoden 2019 tasosta).

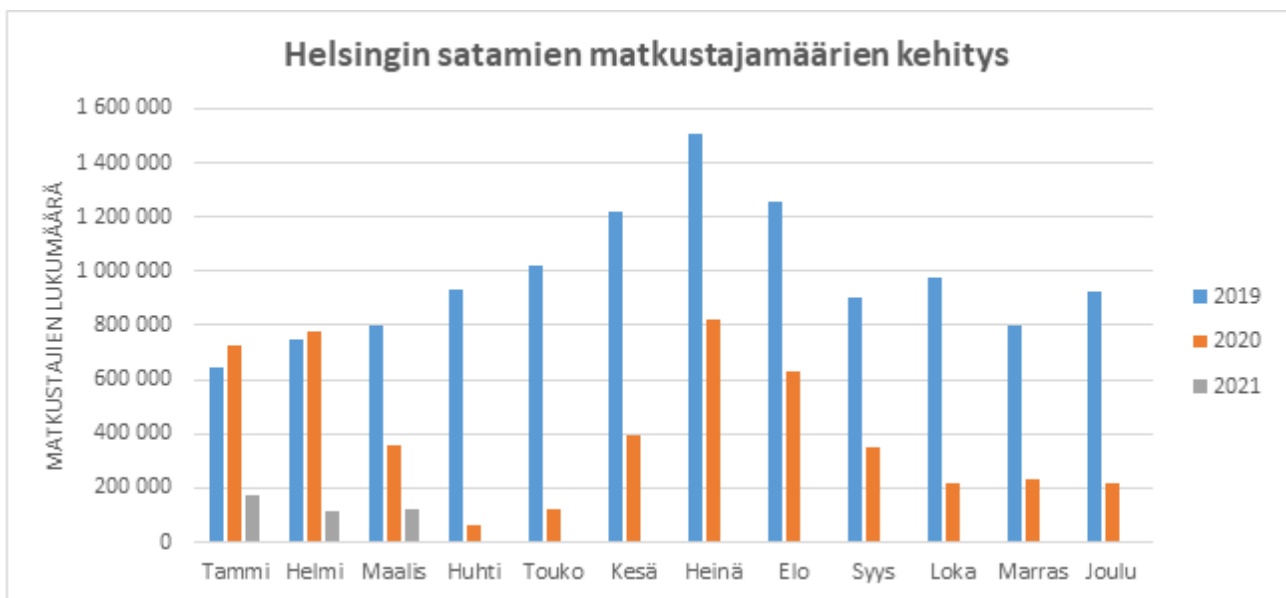
Helsinki-Vantaan matkustajamäärien kehitys 2019 - Q1/2021

Myös Helsingin satamien matkustajamäärät ovat supistuneet huomattavasti pandemian ja siitä johtuvien matkustusrajoitusten ja maahantulon ehtojen vaikutuksesta. Taulukossa on esitetty matkustajamäärien kehitys tammikuusta 2019 maaliskuuhun 2021. Alkupalven 2020 keskimääräiset matkustajamäärät noudattelivat vuoden 2019 matkustajamääriä, kunnes maaliskuussa matkustajien lukumäärä puolittui ja huhtikuussa lakkasi lähes kokonaan. Kesäkuukausina matkustus elpyi jonkin verran, mutta loppuvuodesta matkustajamäärät laskivat jälleen matalalle tasolle. Vuoden 2021 ensimmäisellä kvartaalilla matkustajamäärät ovat olleet hyvin alhaisella tasolla aiempiin vuosiin verrattuna.

Huhtikuussa 2021 matkustajien lukumäärä on vaihdellut päivästä riippuen 500–1000 matkustajan välillä. Viikonloppuisin liikenne on vilkkaampaa, kuin arkipäivinä. Risteilymatkustajia on noin 200 päivää kohden.

Helsingin satamien matkustajamäärien kehitys 2019 – Q/2021

TEHDYT TOIMENPITEET LENTOASEMALLA JA SATAMISSA

Lentoasema

Helsinki–Vantaan lentoasemalle on luotu kesällä 2020 terveysturvallisuuden varmistamiseksi terveysinformaation jakamisen ja näytteenoton mahdollistavat prosessit, joita on ylläpidetty edelleen keväällä 2021.

Vantaan kaupunki johtaa terveysturvallisuustoimia lentoasemalla sekä vastaa terveystarkastus- ja Covid-19-testaustoiminnasta lentoasemalla. Matkustajille maksuton ja kansainvälisiä säännöksiä noudattava testausprosessi järjestettiin PCR-näytteiden ottamista varten. Lentoaseman käyttämättömäksi jääneitä tiloja on muokattu testaustoiminnan ja potilasohjauksen edellyttämien uusien toimitilojen tarpeisiin. Toiminnan järjestivät Vantaan kaupunki yhdessä HUSin henkilöstön, myöhemmin myös EMA Finland henkilöstön kanssa.

Lentoaseman terveysturvallisuustoimenpiteisiin kuuluvat tällä hetkellä pakolliset terveystarkastukset ulkomaan lennoilta saapuville matkustajille, koronatestaus, henkilötietojen kerääminen, FINENTRYn käytön opastus ja tarkistus, rajatarkastuksen yhteydessä jaettavat THL:n matkustajaohjeet, Vantaan kaupungin järjestämä paikallinen terveysneuvonta, koronakoirien haisteluasema, lentoasemalta havaittujen koronatartunnan saaneiden matkustajien jatko-ohjaus ja Finavian ylläpitämät Covid-19-yleisneuvontapistet.

Kaupallisena yksityisten palvelutuottajien toimintana toteutetaan Kiinan lentojen vaihtomatrustajien testaus. Lisäksi lentoasemalla on lähtevien matkustajien koronatestauspalvelu.

Finavia noudattaa hygienia- ja väljyysuunnitelmaa, joka sisältää Finavian ja lentoyhtiöiden yhdessä sopimat pandemijärjestelyt hygienia- ja turvavälien säilyttämiseksi terminaalissa lentokoneeseen noustessa ja koneesta poistuessa. Lentoaseman terveysturvallisuuden taso on erittäin korkealla ja toimenpiteet kattavia.

HUS Diagnostiikkakeskus on hankkinut kapasiteettia matkailijoiden PCR-testaukseen siten, että se pystyy testaamaan 10 000 matkailijaa vuorokaudessa. HUS on saanut valtionapua toiminnan järjestämistä varten vuosille 2020 ja 2021. Toiminta on ilman erillispäätöksiä päättyvässä 2021 lopussa.

Terveystarkastus ja Covid-19-testaustoiminta toimii Helsinki-Vantaan terminaalin matkustajapalveluiden aukioloaikojen mukaisesti ja useassa eri vuorossa. Tämän hetken liikennettä varten EMA Finland (36,53 HTV) ja HUS (70 HTV) tarvitsevat yhteensä noin 107 henkilötyövuoden panoksen turvaamaan päivittäisen, 500–1000 ulkomailta Suomeen saapuvan matkustajan terveysturvallisuusprosessin.

Finavia tukee terveysturvallisuutta Helsinki-Vantaan lentoasemalla erillisen palvelusopimuksen mukaisesti. Finavia vastaa lentoasemalla yleisestä Covid-19-turvaopastuksesta ja vartiointista terveystoimenpiteisiin liittyen. Työvoimatarve on ollut tänä vuonna noin 50 työntekijää/kuukausi. Tämä tarkoittaa sitä, että Finavian työntekijöitä työskentelee terveysturvallisuusprosessissa noin 35,7 työntekijää päivässä

keskimäärin 8 tunnin vuoroissa. Tämän lisäksi työvoimaa kuluu siivoukseen sekä rakennustöihin, joita viranomaisten edellyttämät prosessit vaativat.

On tärkeä ottaa huomioon, että lentoliikenteen kasvaessa ja nykyisen terveysturvallisuusprosessin vaateen säilyessä ennallaan henkilöstötarpeen nousu olisi merkittävä. Mikäli ulkomaanmatkustajien määrä nousisi nykyisestä tasostaan esim. noin puoleen vuoden 2019 päivittäisestä tasosta (noin 25 000 ulkomailta saapuvaa matkustajaa päivässä), olisi sen vaikutus henkilöstöön kerrannaisvaikutusten perusteella lineaarista mallia suurempi nykyiseen henkilöstötarpeeseen verrattuna. Tämän toteuttaminen yhdessä toimintaprosessien ja toimitilojen laajentamistarpeen kanssa on käytännön tasolla mahdotonta ilman laajamittaisen häiriötilanteen hyväksymistä maahantulon yhteydessä ja muuta terveydenhuollon toimintaa haittaavaa alasajoa.

THL julkaisi tammikuussa suosituksen liikennöitsijöille negatiivisen testitodistuksen edellyttämisestä ennen Suomeen saapuvalla lennolle nousua. Vaikkakin suositusta noudattaa vain käytännössä yksi lentoyhtiö, on suosituksen merkitys ollut suuri ajatellen lentoasemalla tehtävää saapuvien matkustajien testausta ja tähän liittyvää resursointia. Toiminnan jatkamisen edellytyksenä on, että kaikki lentoyhtiöt noudattavat tätä toimintamallia. Valtakunnallisen ohjeistuksen tulee olla tässä asiassa velvoittava.

Satamat

Kaikki Helsingin satamien kautta maahan tulevat henkilöt ohjataan tällä hetkellä terveystarkastukseen. Poikkeuksena tästä ovat kuljetus- ja logistiikka-alan henkilökunta työtehtävissään sekä risteilymatkustajat, jotka ovat lähteneet Suomesta, eivätkä ole poistuneet alukselta matkan aikana. Terveystarkastuksessa kerätään henkilötietolomake, tarkastetaan negatiivinen koronatestitulokseksi (72 h) tai todistus sairastetusta koronavirustaudista (180 vrk), jonka jälkeen matkustaja ohjeistetaan koronatestiin 72 tunnin kuluttua maahan saapumisesta. Mikäli ennakkotestitodistus puuttuu tai matkustaja on oireinen, hänet ohjataan koronavirustestiin. Jos matkustaja kieltäytyy, terveysneuvoja pyytää viranomaisapua Rajavartiolaitoksen paikalla olevalta henkilökunnalta. Terveystarkastuksen jälkeen matkustaja ohjataan sisärajatarkastukseen, jossa Rajavartiolaitos tarkastaa maahantulon edellytykset.

Terveystarkastukset satamissa toimivat yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta hyvin. Toimintaa tukee toistaiseksi voimassa oleva varustamojen vaatimus negatiivisen koronatestituloksen esittämisestä ja toisaalta Rajavartiolaitoksen suorittama sisärajavalvonta. Matkustajamäärien palautuessa normaaliksi on riski, että varustamot lopettavat negatiivisen testituloksen vaatimisen, ellei sitä erikseen määrätä. Sisärajavalvonnan poistuessa rajavartijoiden rajavalvontaa koskevat toimivaltuudet poistuvat ja virka-aputehtävissä ovat käytössä aikaisempaa huomattavasti suppeammat toimivaltuudet. Terveysneuvojilla ei ole tässä tilanteessa käytössään muita keinoja kuin poliisin virka-avun pyytäminen esimerkiksi testistä kieltäytyvien henkilöiden kohdalla. Henkilöä ei voida muulla tavoin estää poistumasta terveystarkastuksesta.

Työvoiman tarve terveysturvallisuuden turvaamiseksi on merkittävä. Esimerkiksi sunnuntai 11.4.2021 kuluessa Helsingin kaikkien satamien kautta saapui 1 274 matkustajaa, joille annettiin terveysneuvontaa.

Pelkästään Helsingin Länsiterminaalissa työskenteli 11.4.2021 aikana yhteensä 45 henkilöä: 14 asiakasohjaajaa, 10 liikenteenohjaajaa, 14 terveysneuvojaa ja 7 testaushenkilöä. Edellisten lisäksi toiminnan sujuvuus edellyttää viranomaisyhteistyötä Rajavartiolaitoksen kanssa.

Työvoimatarpeen vaateet ovat samansuuntaiset matkustajamäärien kasvaessa, kuten lentotoiminnan järjestelyissä on edellä kuvattu (3.1). Laivoista yhtäaikaisesti jalkautuvien usean tuhannen matkustajan terveystarkastusprosessin edellyttämä henkilöstötarve on suuri.

LENTOASEMAN TOIMINTARAPORTTIEN YHTEENVETO

Helsinki-Vantaan lentoasemalla aloitettiin 3.8.2020 terveysturvallisuuden takaamiseksi lentomatkustajien tehostettu testaustoiminta ja terveysneuvonta. Toimintaprosessia on kehitetty, ja raportointi on toteutettu kumulatiivisesti.

Testaustoimintaa on toteutettu kolmella eri tavalla 3.8.2020 alkaen 7.1.2021 saakka: 1) kohdennetuilla lentokonekohtaisilla testeillä porttialueella, 2) kohdennetuilla lentokonekohtaisilla testeillä yleisellä alueella varsinaisessa testauspisteessä maahantulon jälkeen ja 3) terveysneuvonnan kautta vapaaehtoisesti hakeutuneiden testauksin.

Kaikki maahan tulleet ohjattiin 8.1.2021 alkaen porttialueella terveysneuvontapisteisiin terveystarkastusta varten ja sieltä tarvittaessa PCR-testaukseen. Menettely on saatu kattavaksi. Tämä on ollut mahdollista hyvin pienten lentomatkustajamäärien johdosta, kentän toiminnasta vapautuneiden tilojen, henkilöstön riittävän resursoinnin ja hyvän näytteenkäsittelykapasiteetin tuella. Aluehallintoviraston terveystarkastuksia koskevat päätökset ovat voimassa määräaikaisesti, joten niiden varaan ei voida rakentaa pitkäkestoista toimintamallia.

Matkustajista ne, joilla ei ole ollut osoitusta todistusta sairastetusta Covid-19-infektiosta tai enintään 72 tuntia vanhaa negatiivista testitodistusta lähtömaasta, on ohjattu näytteenottoon ennen maahantulon hyväksymistä.

Vuodenvaihteen jälkeen negatiivisen testituloksen kanssa maahan saapuvien osuus on ollut merkittävä. Maaliskuussa 2021 Helsinki-Vantaan terveystarkastuksessa kirjattiin 21 267 matkustajaa, joista 15 407 esitti negatiivisen todistuksen (72 %). Koronanäytetettiin ohjautui 5077 matkustajaa (24 %). Covid-19-taudin aikaisemmin sairastaneiden määrä on ollut nouseva, maaliskuussa luku oli 457 (2 %). FINENTRYn käyttö maahantulon yhteydessä on ollut edelleen matala, maaliskuussa yhteensä 169 käyttäjää (0,8 %). Terveystarkastuksesta ja tarvittavasta testauksesta kieltäytyneiden määrä oli maaliskuussa 157 (0,7 %), mutta pakollisen terveystarkastuksen tultua voimaan kieltäytyneitä ei enää viikon 14 jälkeen ole ollut yhtään.

Testaustoiminnan alusta lähtien 3.8.2020 - 31.3.2021 on testattu PCR-testein yhteensä 74 995 matkustajaa. Näytteistä 1 507 (2,0 %) on ollut positiivisia.

Ajanjaksolla 3.8.2020 - 7.1.2021 yhteensä 233 konetta ohjattiin kohdennettuun testaukseen porttialueella. Kaikkiaan matkustajia oli näillä lennoilla 16 459, joista 2 340 kansainvälistä vaihtomatkustajaa. Matkustajista

1 178 oli testattu negatiiviseksi lähtömaassa ja Helsinki-Vantaalla testaukseen suostui 10 677 matkustajaa (84.0 %). Testatuista 300 (2.5 %) oli Covid-19-positiivisia.

Testauksiin yleisen alueen varsinaiseen testauspisteeseen ohjattiin 7.1.2021 saakka yhteensä 61 koneen matkustajat. Kaikkiaan matkustajia oli näillä lennoilla 2 253, joista 395 kansainvälistä vaihtomatkustajaa. Kahdeksan matkustajaa oli testattu negatiiviseksi lähtömaassa ja Helsinki-Vantaalla testaukseen suostui 694 matkustajaa (43.2 %). Testatuista 20 (2.5 %) oli Covid-19-positiivisia.

Terveysneuvontapisteen kautta vapaaehtoisesti näytteeseen hakeutuneita 3.8.2020 - 7.1.2021 oli 43 886, näistä 661 oli positiivisia (1.5 %). Maaliskuun 2021 testattujen määrästä (5 077) positiivinen tulos on ollut 2.2 %:lla näytteen antajista. Luku on lähellä pitkäaikaista keskiarvoa testaustoiminnan alusta alkaen. Erityisen vähän positiivisia testaustuloksia todettiin syksyllä ennen 2. pandemiavaiheen alkua. Saatujen tulosten valossa voidaan arvioida, että lentomatkustusliikenteestä ei tuolloin aiheutunut maallemme merkittävää Covid-19-virustartuntojen riskiä. Testausten yhteydessä löydetyt viruspositiiviset matkustajat ovat olleet oireettomia ja useat heistä sairauden jo aikaisemmin sairastaneita, jolloin nämä matkustajat eivät ole enää olleet tartuttavassa vaiheessa.

Helsinki-Vantaan kentän kautta maahamme saapuvien matkustajien määrä on edelleen ollut hyvin alhainen. Kuukausikohtainen matkustajamäärä, n. 32 000 matkustajaa, vastaa vajaata päivittäistä normaaliajan matkustajamäärää. Matkustajien pienen volyymin johdosta on testaustoiminta voitu toteuttaa kentällä ilman merkittävää jonomuodostusta ja maahantulon viivästymistä.

TERVEYSTURVALLISEN MAAHANTULON MALLI MATKUSTAJALIIKENTEEEN KASVAESSA

EU-käytännöt ja niiden joustava seuraaminen

Helsinki-Vantaan lentoasemalla on kahdeksan viime kuukauden aikana hioutunut terveysturvallisuuden kannalta turvallinen maahantulo-prosessi, mikä on ollut mahdollista matkustajaliikenteen vähennyttyä alle 10 %:iin normaalista.

Matkustajaliikenteen volyymin kasvattaminen edellyttää joustavaa maahantulo-prosessia. Tämän lisäksi matkustushalukkuuden tulee lisääntyä ja monimutkaisten matkustusehtojen poistua. Nämä kaikki tekijät liittyvät toisiinsa ja ovat edellytyksenä matkustuksen positiiviselle kehitykselle.

Uudessa toimintatavassa on otettava huomioon EU-maiden käytäntösuositukset. Kohdemaiden lentokentillä yksilökohtaiset tarkistusprosessit eivät ole käytännössä mahdollisia tila- ja henkilöstöresursoinnin puutteiden johdosta silloin, kun matkustajamäärät oleellisesti nousevat, eivätkä nämä ratkaisut ole vapaan liikkuvuuden kannalta relevantteja vaihtoehtoja.

Tällä hetkellä negatiivinen Covid-19-testitulokset on maahantulon edellytyksenä valtaosassa EU-jäsenmaita, pois lukien kuitenkin mm. Suomi, Unkari ja Viro. Niissä maissa, joissa negatiivinen testitodistus vaaditaan, edellytetään testituloksen tarkistamista lentoyhtiön toimesta lähtömaassa ennen matkustajan nousua lennolle.

Maailmanlaajuinen rokotuskattavuus lisääntyy jatkuvasti, ja kesään mennessä on useassa maassa merkittävä osa väestöstä rokotettu. Myös sairastaneiden osuus kasvaa koko ajan. Pandemian kausivaihtelu on ollut huomattava. Suomessa kesän 2020 aikana ei esiintynyt merkittävää sairastavuutta, vaikka rajoituksia tuolloin purettiinkin. Todennäköistä siten on, että tulevana kesänä tautitapausten määrä on nykyistä tasoa oleellisesti matalampi.

On tarkoituksenmukaista, että Suomessa noudatetaan niitä periaatteita, joista EU-tasolla on päätetty ja tullaan päättämään. On kuitenkin edelleen epävarmaa, saavutetaanko EU-tasolla yhteisymmärrys jäsenvaltioiden välillä vapaan liikkuvuuden palauttamisesta, vai jatkuvatko jäsenvaltiokohtaiset rajoitukset vaihtelevalla tasolla. Matkustusrajoitusten lieventyessä on tärkeää, että matkustajakohtainen dokumentaatio on mahdollisimman hyvin validoitavissa, yhdenmukaisella tavalla todennettavissa ja, että maakohtaisissa rajoituksissa ei Suomeen muodostuisi sellaista poikkeavaa käytäntöä, joka vaikeuttaisi oleellisesti maahantuloa muista EU-maista poikkeavalla tavalla.

Dokumentaatiotavasta riippumatta on terveysturvallisen matkustamisen ja sujuvan maahantulo-prosessin kannalta tärkeää, että kunkin matkustajan maahantulokelpoisuus varmistetaan jo lähtömaassa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikkien liikenteenharjoittajien vastuulle asetettaisiin velvoite tarkistaa jokaisen matkustajan terveydellinen status ennen liikennevälineeseen nousemista. Suomen kansalaisen perustuslaillista maahantulo-oikeutta ei tällä toimintatavalla loukata. Matkustaja tarvitsee voimassa olevan matkalipun noustakseen lentokoneeseen. Ilman tätä matkustus-oikeutta ei synny. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö matkustaja voisi muuten hakeutua Suomeen. Vastaavasti voidaan edellyttää riittävän terveydentilan vaade, joka pandemian torjunnan kannalta on välttämätön. Vaadittujen asiakirjojen hankkiminen on kaikille matkustajille mahdollinen.

Mikäli asia vaatii lainsäädännöllistä tarkistusta esim. ulkomaalaislaissa säädettyihin liikenteenharjoittajan velvollisuuksiin tai tartuntalain päivitystä, tulisi asia käynnistää välittömästi.

Koska tavoitteena on EU:n sisäisen liikkumisvapauden salliminen terveysturvallisesti, on perusteltua rajoittaa matkustajien lähtöä kotimaastaan, mikäli heillä on tartuntavaiheessa oleva sairaus, eikä siirtää tätä velvoitetta siihen kohdemaahan, jossa käynnistyisi mahdollinen palautustoiminnan järjestäminen takaisin lähtömaahan.

EU:n digitaalinen vihreä todistus (EU Digital Green Certificate)

Euroopan komissio on tehnyt ehdotuksen EU:n digitaalisesta vihreästä todistuksesta (EU Digital Green Certificate, DGC), joka mahdollistaisi henkilöiden turvallisen, vapaan liikkumisen EU:n alueella COVID-19-

pandemian aikana. Todistus olisi voimassa kaikissa EU-maissa. Todistus tulee sisältämään tiedon siitä, että henkilö on rokotettu Covid-19-tautia vastaan, hän on sairastanut taudin tai hänellä on negatiivinen testitodistus. Lisäksi todistuksessa olisi henkilötiedot kuten nimi ja syntymäaika, todistuksen myöntämispäivä ja yksilöllinen tunnistuskoodi. Todistus sisältää myös QR-koodin, joka helpottaa todistuksen lukemista koneellisesti ja joka sisältää sinetin (koodin, allekirjoituksen), jolla varmistetaan todistuksen aitous ja voimassaolo. Todistus voisi olla digitaalinen tai paperinen.

On pidettävä todennäköisenä, että rokotuskattavuuden ja myös taudin sairastaneiden määrän lisääntyessä negatiivisen testituloksen merkitys tulee vähenemään. Myöskään testituloksen vaikutuksen lyhytaikaisuus sekä niiden huomattavat kustannusvaikutukset eivät tue testaustoiminnan pitkäaikaista jatkamista rajanylityspaikoilla.

Eri jäsenmaiden velvollisuutena on myöntää kansalaisilleen tarvittavat todistukset, jotka varmennetaan ja allekirjoitetaan digitaalisesti. Todistukseen liitetään QR-koodi, joka sisältää allekirjoituksen ja tämä allekirjoitus (koodi) on myös tallennettu EU:n yhdyskäytävään (Gateway). Henkilön esittäessä omaa QR-koodiansa esim. rajatarkastuksen yhteydessä tarkistetaan, löytyykö vastaava allekirjoitus (koodi) EU:n yhdyskäytävästä, ja onko se yhä voimassa. Varsinaisia terveystietoja ei siirretä EU:lle.

EU:n digitaalisen vihreän todistuksen tarkoituksena on helpottaa liikkumista EU:n alueella, mutta se ei ole edellytys vapaalle liikkumiselle EU:n alueella. Todistus ainoastaan helpottaa ja yhtenäistää rajoilla tapahtuvaa toimintaa. Lisäksi todistus varmistaa, että henkilöiden esittämät terveystiedot ovat oikeita ja voimassa olevia. Todettakoon kuitenkin, että kukin jäsenmaa päättää itse, miten se suhtautuu todistuksen esittävään henkilöön. Jäsenmaat voivat edelleen esimerkiksi kohdistaa rajat ylittäviin henkilöihin EU:n digitaalisesta vihreästä todistuksesta riippumatta haluamiaan toimia, kuten testauksia ja karanteeneja. Näistä toimista on tiedotettava ja ne on perusteltava komissiolle ja muille jäsenmaille.

EU:n digitaaliseen vihreään todistukseen liittyy vielä useita kohtia, jotka ovat edelleen avoimia. Tämänhetkisessä mallissa hyväksyttäviä todistuksia ovat Covid-19-rokotustodistus, Covid-19-testitodistus ja todistus sairastetusta Covid-19-taudista. Rokotustodistusten osalta keskustelun alla ovat hyväksyttävät rokotukset eli siis vain EMA:n hyväksymät rokotteet tai EMA:n ja WHO:n hyväksymät, jolloin mukaan tulisivat myös Sputnik ja Sinopharm. Tällä on merkitystä erityisesti EU:n ulkopuolisiin henkilöiden maahantulolle. Lisäksi on vielä epäselvää pitääkö koko rokotussarja olla annettuna ennen hyväksyttävän todistuksen saamista. Keskustelun alla on myös vasta-ainetodistus, joka ei ole vielä hyväksyttävien todistusten listalla ollenkaan. Samoin on ratkaistava, hyväksytäänkö antigeenitestit vai pelkästään PCR-testit. Sairastetun taudin osalta tulee päättää, kuinka pitkään toipumisen jälkeen todistus olisi voimassa. Keskustelun alla on myös EU:n vihreän todistuksen mahdollistavan asetuksen voimaantulo sekä kesto ja se, miten EU:ssa suhtaudutaan EU:n ulkopuolisiin henkilöihin.

Tärkeä ratkaistava asia on se, miten terveydelliset asiakirjat (QR-koodi tai muu dokumentti) todennetaan matkustamisen yhteydessä. Tarkistus tulee järjestää lähtömaassa, kuten edellä on todettu (s.10-11). Toimintojen organisoiminen maahantulon yhteydessä suurten volyymien lentokentille tai satamiin olisi erittäin haastavaa ja ruuhkauttaisivat maahantuloa oleellisesti. Käytössä olevat maahantuloterminaalien

tilaratkaisut eivät tue uudenlaisten prosessipisteiden luomista, mikä mahdollistaisi lennoilta tai laivoilta tulevien matkustajien terveysdokumenttien tarkistamisen.

Muiden kuin EU-maiden kansalaisten tulo Suomeen

Ulkomaalaislain 11 §:n 5 kohta kieltää ulkomaalaisen saapumisen Suomeen, jos hän mm. vaarantaa kansanterveyttä. Suomessa ei kuitenkaan pandemian aikana ole päivitetty lainsäädäntöä tältä osin niin, että vaatimus koronatodistuksesta tms. olisi kirjattu lainsäädäntöömme.

EU:n ulkopuolelta saapuvien matkustajien terveysturvallisuusprosessin varmistamiseksi voidaan kuitenkin soveltaa EU-maissa hyväksytyä toimintamallia. Vaadittavat lentoyhtiöiden vastuulle jäävät tarkistettavat ja lentokoneeseen nousuun lentolipun lisäksi edellytettävät dokumentit olisivat rokotustodistus, todistus sairastetusta Covid-19-taudista tai alle 72 tuntia vanha negatiivinen testitulos niin kauan, kun pandemian hallinta tätä edellyttää. Vaatimukset olisivat näin samat kuin EU:n vihreässä todistuksessa edellytetään. Velvoite lentoyhtiöille huolehtia dokumentaatiosta on oikeudenmukainen, mikäli tämä käytäntö otetaan myös EU:n sisäisissä lennoissa käytäntöön. Rokotettujen ja sairastaneiden määrän jatkuvasti kasvaessa on tärkeää, että näiden ryhmien tunnistaminen onnistuu hyvin. Matkustajien terveystodistukset on mahdollista varmistaa rajatarkastustoimenpiteiden yhteydessä ilman laajoja erillisjärjestelyjä.

FINENTRYn käyttö

FINENTRY on alun perin luotu pandemianaikaiseen näytteenoton varaamiseen sovelluksen kautta. Matkustaja voi ohjelman avulla varata kentän ulkopuolella olevaan näytteenottopisteeseen ensimmäisen näytteenottoajan sekä toisen näytteenottoajan haluamalleen paikkakunnalle aikaisintaan 72 tunnin kuluttua maahan saapumisesta niihin toimipisteisiin, jotka ovat järjestelmän piirissä. Sujuva terveystarkastusprosessi edellyttää sen, että tietojen syöttäminen ja ajanvaraaminen FINENTRYn kautta tehdään jo lähtömaassa, jossa se lähtöselvityksen aikana ennen matkan alkua voidaan todentaa.

FINENTRY automatisoi maahantuloa prosessia ja vähentää näin henkilöresurssien tarvetta sekä ennaltaehkäisee terveysneuvonnan ruuhkautumista rajanylityspisteissä silloin, kun maahantulon edellytyksenä on vielä tälläkin hetkellä voimassa oleva testaustoiminnan järjestäminen tai terveystietojen tarkistaminen Suomeen saavuttaessa. Tällöin FINENTRYä käyttäneet maahantulijat voivat rajanylityspisteellä näyttää omalta laitteeltaan yhteenvedon, josta niin rajaviranomainen kuin terveysneuvonnan henkilöstö voivat varmistaa mahdolliset tallennetut todistukset ja että maahantulija on varannut ajan näytteenottoon ohjeiden mukaisesti. Sovellusta käyttäneet maahantulijat voidaan ohjata nopeasti rajanylityspisteestä

eteenpäin. FINENTRY on tässä tilanteessa vaihtoehtoinen muulle hyväksytylle terveystodistukselle, kuten omakanta-palveluiden todistukselle tai ulkomaisille terveystodistuksille.

FINENTRYn avulla voidaan myös seurata maahantulijoita, jotka eivät ole menneet heille varattuun näyttöön automaattisesti tulevien herätteiden avulla. Maahantuloilijoille lähetetään muistutusviesti testiin hakeutumisesta, jos he eivät ole menneet heille varattuun näyttöön. Tarvittaessa ko. henkilöt voidaan järjestelmän tietojen avulla tavoittaa, mikäli he eivät ohjeistuksen mukaan hakeudu näyttöön.

Tämän sovelluksen jatkokehittämisessä on otettu huomioon tarpeellisten terveystietojen ja -statuksen dokumentaatio, joka parhaimmillaan soveltuu kehitteillä olevan vihreän todistuksen suomalaisiksi sähköisesti toimivaksi vastineeksi, joka poistaa maahan tullessa tapahtuvan manuaalisen kirjaamisen tarpeen. FINENTRYn avulla pystytään maahantulijoita ohjaamaan ja informoimaan yksilöllisesti lähtömaan epidemiatilanteen ja maahantulon rajoitusten muuttuessa. FINENTRY-sovellukseen maahantuloilija voi ladata lähtömaan negatiivisen testitodistuksen, rokotustodistuksen tai todistuksen sairastetusta Covid-19-taudista.

Kun maahantuloilijain rajoitukset poistuvat, ennakkotodistusten rooli todennäköisesti kasvaa. Tällöin FINENTRYn kehityksessä on jo huomioitu EU-laajuinen Digital Green Certificate (DGC). FINENTRYyn voidaan liittää QR-koodi, jolla maahantuloilija voi osoittaa DGC:n mukaisen statuksensa matkalle lähtiessään.

NYKYTILANTEEN MUUTOSTARPEET

Pandemian hallinnassa on ollut tärkeää varautua nopeasti muuttuvaan tautitilanteeseen kuten tartuntojen nopeaan kasvuun ja virusmuunnosten leviämisen estoon. Lentoasemalla ja satamissa on terveystarkastustoiminnan kehittämisellä ja ylläpidolla luotu valmius nopeaan reagointiin. Kohdennettujen lentokonekohtaisten testausmahdollisuuksien ylläpito on tarkoituksenmukaista jatkossakin, vaikka muuten maahantuloa helpotettaisiin oleellisesti. Tieto lähtömaan muuttuneesta tilanteesta tai muu erityinen syy voi siten johtaa tehostettuihin terveysturvallisuustoimenpiteisiin ja kohdennettuihin testaus- ja karanteenitoimenpiteisiin.

Pandemian aikana on maahantuloon liitetty terveysturvallisuusprosessi, jonka toimivuus on voitu varmistaa lentoasemalla ja merkittävästi osin myös satamatoiminnassa. Pienet matkustajamäärät ovat olleet edellytyksenä sille, että terveystarkastuksia ja testaustoimintaa on voitu toteuttaa maahantulopisteissä. Lähikuukausina on odotettavissa matkustusmäärien kasvua, kun rokotettujen ja sairastaneiden osuus globaalisti kasvaa. Samalla paine yhteisten eurooppalaisten ratkaisujen käyttöönottoon kasvaa.

Lähtökohtaisesti EU:n yleisiä normeja tulee noudattaa. EU mahdollistaa myös kansallisten lisävaateiden käyttöä tietyissä rajoissa. Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ennakkotestitodistusten vaatimiseksi Suomeen tulevilta. Tarkoituksenmukaista on, että Suomessa käyttöönotettava malli ei ole oleellisesti rajoitavampi verrattuna muiden EU-maiden käytäntöön. EU-tasoisena käytännön tulee tässä olla ohjaava.

Matkustajamäärien kasvaessa toimintatapoja tulee muuttaa siten, että terveysturvallisuus on kuitenkin riittävän hyvin varmistettu. Terveystarkastusten pakollisuus on tällä hetkellä Suomessa ratkaistu Aluehallintovirastojen tekemällä määräaikaisella velvoittavalla päätöksellä osallistua testaukseen. Testauksesta kieltäytyvän osalta tarvitaan edelleen terveydenhuollon henkilöstöä voimakkaasti sitovien yksilöpäätösten tekemiseen. Näissä tilanteissa taustalla ovat olleet käytännössä yleiset lähtömaahan liittyvät riskitekijät yksilöpohjaisen riskinharkinnan sijasta. Maahantulijoiden terveysturvallisuuden ratkaisut perustuvat edelleen tartuntatautilain säännöksiin. Matkustajamäärien lisääntyessä eivät paikallisten terveysviranomaisten resurssit riitä, ilman muuta toimintaa halvaannuttavaa terveydenhuollon alasajoa, suorittamaan rajalla tapahtuvaa maahantulijoiden tarkistusta, terveysneuvontaa, testausta ja niiden seurauksena syntyvää hallinnollisten päätösten tekoa ja tiedonsiirtoa muiden kuntien viranomaisille, mitä nykyinen toimintamalli ja säädökset sekä ohjeisto edellyttävät. Voimassa oleva ohjeistus ja nykyiset käytännöt eivät käytännössä mahdollista matkustusliikenteen kasvua.

Matkustajamäärien laajan kasvun edellytyksenä on pandemian rokotuskattavuuden ja sairastamisten luoma laaja laumasuoja, joka mahdollistaa riittävän terveysturvallisen liikkumisen Suomesta muihin maihin ja muualta Suomeen, arviolta jo kuluvan vuoden aikana. Ennen tämän vaiheen realisoitumista on matkustajakohtaista terveydentilan varmistusta ja kohdennettua testaustoimintaa ylläpidettävä. Kaikkien maahan tulevien terveystarkastustoiminnalle ei kuitenkaan enää saatujen kokemusten valossa ole jatkossa riittäviä perusteita. Rokottamattomien ja Covid-19-tautia sairastamattomien suomalaisten suojeleminen laajaa matkustusrajoitusta ja kattavia testaustoimintoja ylläpitämällä ei myöskään ole enää tulevaisuudessa perusteltua, kun rokotuskattavuus on arvioitu riittäväksi.

EU:n sisäraja-valvonnan päättyminen lisää meriliikenteen matkustajamääriä etenkin Suomen ja Viron välillä sekä Suomen ja Ruotsin välillä. Tämänhetkisen tautitilanteen valossa näiden maiden välille on muodostunut EU-tasollakin arvioituna merkittävä maiden välisten tartuntamäärien erojen rajapinnat. Meriliikenteen terveysturvallisuuden hallinta edellyttää selkeän satamien toimintamallin ja ohjeistuksen voimassaolon. Ohjeistuksessa tulee huomioida satamaterminalien hetkelliset suuret matkustajamäärät suhteessa maahantulon sujuvaan läpivirtaukseen. Niukat tilat ja toiminnan edellyttämä suuri terveydenhuollon henkilömäärän vaade eivät käytännössä mahdollista laajaa testaustoimintaa satamaterminalleissa. Sujuva maahantulo-prosessi tulee siten varmistaa ensisijaisesti lähtömaan terminalleissa matkalipun tarkistamisen yhteydessä, kuten lentoliikenteeseen on linjattu. EU:n vihreän todistuksen, FINENTRYn sovelluksen tai vastaavan terveystodistuksen esittäminen lähtömaassa on tässä toimivin ratkaisu.

Mikäli jatkossa näytteenottokäytäntöä jatketaan, se vaatii tuekseen sähköisen testivarausjärjestelmän ja valvonnan. Testaustoimintaa on näin mahdollista hajauttaa matkustuspaikkakuntien testauspisteisiin. Tämä edellyttää sähköisen järjestelmän (FINENTRY tai vastaava muu EU-tasoinen sovellus) säätämistä pakolliseksi ja maahantulon ehdoksi. Tällä tavalla maahantulon muodollisuudet täytyisivät terveysturvallisuusehtojen mukaisesti.

Covid-19-pandemian hallintaan liittyvät ehkäisevät toimenpiteet ovat muutosvaiheessa. Tähän vaikuttavat rokotuskattavuuden lisääntyminen, taudin sairastaneiden osuuden kasvu, sairauden leviämiseen, virusvarianttien ominaisuuksiin ja sairauden hoitoon liittyvän tietämyksen kasvu sekä yhteiskunnan muun resilienssin taso. Kuluvan kevään ja tulevan kesän toimintamalli tulee olemaan erilainen kuin on tarve edetä

syksyllä 2021 ja keväällä 2022. Tämän perusteella ehdotetut mallit ovat jaettu kolmeen arvioituun ajanjaksoon.

SUOSITUS TOIMINTAMALLISTA MATKUSTAJALIIKENTEN KASVAESSA

Suositus perustuu oletamaan, että maamme rokotuskattavuudella ja sairastaneiden saaneiden immunitetin vaikutuksesta tartuntamäärät maassamme vähenevät lähikuukausina. Lisäksi lähtökohtana on, että EU:n tulevia yleisiä ohjeita ja tarkastusnormeja noudatetaan. Digitaalisen vihreän todistuksen (DGC) käyttöönoton edellyttämät valmistavat toimenpiteet tulee aloittaa viipymättä, siihen liittyvä mahdollinen lainsäädännön muutos mukaan lukien.

Maahantulijoiden tietojen rekisteröiminen digitaaliseen yhteiseen tietokantaan ja tietojen automaattinen siirtäminen oleskelukuntaan on pandemian nykytilanteen hallinnan kannalta välttämätöntä, sillä muuten rajakuntien vastuulle siirtyvät tarkastustoimenpiteiden määrät lisääntyvät niin suureksi, ettei terveysviranomaisilla ole vaadittaviin toimenpiteisiin riittävää resurssia, eikä käytännössä sitä ole mahdollista toteuttaa.

Sähköisen toimintamallin saamiseksi nopeasti käyttöön FINENTRY integroidaan osaksi maahantulomuodollisuuksia, ja se hyväksytään valtakunnalliseksi malliksi ennen EU-tasoisesta todistuksen käyttöönottoa. Niin kauan, kun näytteenottotarvetta on, tulee FINENTRY-ohjelmaa muokata niin, että se sallii näytteenottoa paikan varaamisen kattavasti julkisista näytteenottopisteistä.

Ohjelman tulee vastata myös vihreän todistuksen vaatimuksia. Terveystilan todentamiseen voidaan käyttää myös muuta dokumenttia, mutta todistuksen tulee olla virallinen. Ohjelman käytön tulee olla ensisijaisesti sähköinen (QR-koodi tai vastaavalla muoto), mutta tarvittaessa dokumentaatio voidaan esittää myös paperitulostein.

Lento- ja laivayhtiöiden vastuulla on todentaa, että matkustajalla on asianmukainen terveysdokumentaatio niin kauan, kun tätä edellytetään maahan saapumisen edellytyksenä. Tämän toimintamallin tulee olla kaikkia maahan liikennöiviä yhtiöitä velvoittava.

Terveysturvallisuustodistusten esittäminen maahantulon yhteydessä tulee olla pakollista joko lakisääteisesti tai viranomaispäätöksellä (AVI/kunta) rajavalvonnan piirissä olevista maista Suomeen saavuttaessa. Terveysturvallisuusasiakirjojen ja niitä koskevan väärän tiedon esittäminen huomioidaan rajatarkastuksessa osana ulkomaalaisen maahantulon edellytyksien arviointia (kansanterveyden vaarantuminen). Ulkomaalaisten osalta puuttuvat terveysturvallisuusasiakirjat taikka terveystarkastuksesta tai terveystietojen luovuttamisesta kieltäytyminen voivat tällöin johtaa ulkomaalaisen maahan pääsyn epäämiseen tai käännyttämiseen rajalla.

Sekä lentokentällä että satamissa säilytetään mahdollisuus kohdennettuun terveystarkastukseen ja myös näytteenottoon niin kauan kuin viranmaissuositukset sitä edellyttävät.

Ottaen huomioon tuleva matkustajamäärän kasvu ja eri toimijoiden matkustukseen liittyvä jatkuvuuden- ja riskienhallinnan suunnitteluvastuu sekä potentiaaliset muutokset tartuntatautilanteessa, on varautumisen suunnittelu aloitettava viipymättä. Vuoden 2021 loppuun asti on varmistettu PCR-näytteiden käyttö. Toiminnan jatkamisen tai muiden testausmuotojen, kuten antigeenitestien ja pikatestien käyttöönoton arviointi on aloitettava välittömästi matkustajaprosessien sujuvuuden tueksi. Suunnittelussa on otettava huomioon testien terveysturvallisuusvaikutus, tarvittavat lisäinvestoinnit ja kokonaiskustannukset tähän mennessä saatujen kokemusten valossa.

Rokotuskattavuuden ollessa merkittävä ja maakohtaisen sairastuvuusluvun ollessa riittävän matala voidaan tehdä ratkaisuja, joiden perusteella matkustajakohtaisesta terveydellisen tilan varmistamisesta voidaan kokonaan luopua. Ratkaisut näistä tehdään THL:n lääketieteellisen arvioinnin perusteella.

Nykyisen terveystarkastusmallin mukainen toiminta voidaan käynnistää jälleen, mikäli pandemian tilanne sitä perustellusti edellyttää ja toiminnan aiheuttamien kustannusten vastuut on määritelty.

Työryhmä esittää ratkaisuksi seuraavia toimenpiteitä:

Ensimmäisen vaiheen toimenpiteet (huhti-toukokuu 2021)

- 1) Suomeen saapuva matkustajaliikenne vapautetaan toistaiseksi maahan saapumiseen liittyvistä terveysturvallisuustoimenpiteistä, mikäli lento saapuu Suomeen maasta, missä ilmaantuvuusluku on THL:n arvion mukaan vähäinen (tällä hetkellä noin 50 / 100.000 asukasta / 14 vrk).
- 2) Mikäli maakohtaista ilmaantuvuuslukua ei ole arvioitu riittävän matalaksi, matkustajalla tulee olla matkalle lähtiessä voimassa oleva todistus (rokotustodistus, sairastettu Covid-19-tauti tai voimassa oleva negatiivinen testitulos). Dokumentaation tarkistusprosessi on edellytettävä tehtäväksi lähtömaassa liikenteenharjoittajan toimesta.
- 3) Mikäli henkilöllä ei em. vaateesta huolimatta ole esittää maahan saapumisen yhteydessä voimassa olevaa em. todistusta, ohjataan hänet terveystarkastusprosessiin, jossa suoritetaan 1. testaus ja hänet ohjeistetaan 72 tunnin kuluttua tehtävään 2. testiin omaehtoisen karanteenin sijasta.
- 4) Sisärajatarkastukset ylläpidetään em. toimintojen varmistamiseksi.
- 5) Heikkenevän tautitilanteen tai muun erityisen syyn perusteella voidaan edelleen toteuttaa lentokonekohtaisia kohdennettuja pakollisia terveystarkastuksia ja testauksia.
- 6) Matkan luonnetta koskevista maahantulorajoituksista luovutaan.
- 7) FINENTRY:n käyttö varmistetaan koko maan kattavaksi järjestelmäksi. Ohjelman avulla voidaan kerätä, esittää ja välittää terveysturvallisen maahantulon kannalta tarpeellinen dokumentaatio ja varata tarpeelliset näytteenottoajat tai välittää tiedot näytteenottoaikojen varaamiseksi halutuille paikkakunnille.

- 8) Ulkomaille suuntautuva matkustaminen tulee sallia maihin, joiden tautitilanne on arvioitu riittävän hyväksi (ilmaantuvuus korkeintaan noin 50).

Toisen vaiheen toimenpiteet (kesä-heinäkuu 2021)

- I) EU Digital Green Certificate (EU DGC) tai sitä vastaava järjestelmä otetaan käyttöön välittömästi, kun se on käyttövalmis. Kansallista toimintamallia (esim. FINENTRY, Omakanta) käytetään terveystodistuksen esittämisalustana, vaikka yleiseurooppalaista mallia ei vielä olisikaan. FINENTRYn käyttö mahdollistetaan myös ulkomaalaisille. Maahantulijoiden terveystietojen manuaalisesta dokumentaatiosta ja tiedonvälityksestä luovutaan lentoasemalla ja satamaterminaaleissa sähköisen mallin käyttöönoton yhteydessä. Toimintaa ylläpidetään vain poikkeustapauksia varten (ks. kohta VI).
- II) Sisärajaliikenteessä noudatetaan EU-linjauksia vaadittavien matkustusdokumenttien ja todistusten osalta. Myös tarkastusnormeja päivitetään EU:n linjausten mukaisesti.
- III) Dokumentaation tarkistamisprosessi veloitetaan toteutettavaksi lähtömaassa liikenteenharjoittajan toimesta tehtäväksi niissä maissa, joissa ilmaantuvuusluku sitä edellyttää. Tarvittava lainsäädäntötyö tulee tämän varmistamiseksi käynnistää välittömästi.
- IV) Sisärajavalvonnasta luovutaan samassa tahdissa lento- ja laivaliikenteen kannalta merkittävien EU-maiden kanssa heti, kun kohdan III mukainen käytäntö on saatu voimaan.
- V) Kolmansista maista Suomeen saavuttaessa Rajavartiolaitos tarkistaa EU-tasoisesti määritellyssä laajuudessa terveysturvallisuusasiakirjojen olemassaolon muun asiakirjatarkastuksen ohessa.
- VI) Terveystarkastusprosessia sovelletaan vain henkilöihin, joilla ei ole ollut matkalle lähtiessä riittävää dokumentaatiota kohdan I vaateen mukaisesti ja heidät on tästä huolimatta hyväksytyt matkustajaksi, tai muusta erityisestä syystä. Kuljetusyhtiö voi tulla korvausvelvolliseksi erikseen järjestettävän terveystarkastuksen kuluista, mikäli tämä on seurausta kuljetusyhtiön tarkastusvelvollisuuden laiminlyönnistä.
- VII) Kohdennettuja lentokonekohtaisia terveystarkastuksia ja testauksia voidaan perustellusta syystä edelleen toteuttaa. Lisäksi asiakirjoja voidaan tarkistaa yksittäisiltä matkustajilta pistokokein maahan tullessa.
- VIII) Mikäli edelleen edellytetään maahantulon jälkeen 72 tunnin testaamista, se vaatii tuekseen sähköisen testivarausjärjestelmän ja valvonnan. Testaustoiminta hajautetaan terminaalien ulkopuolelle FINENTRY-sovelluksen avulla matkustajien valitsemiin testauspisteisiin. Testauksien toteutuminen varmistetaan sovelluksen avulla.

Kolmannen vaiheen toimenpiteet (elokuu 2021-)

- a) EU DGC ja IATA Travel Pass (tai vastaava) integroidaan osaksi lentoyhtiöiden ja laivayhtiöiden asiakaspalvelujärjestelmiä. Siten sekä EU-maista että kolmansista maista saapuva matkustaja voi todentaa matkustusosoikeutensa EU-maihin ennen saapumistaan lentoasemalle tai satamaan lähtömaassa. Dokumentaation käyttö on pakollinen lähdettäessä maista, joiden terveysturvallisuutta ei ole THL:n arviossa määritelty riittäväksi.
- b) Rajavartiolaitos tarkistaa kolmansista maista saapuvien matkustajien terveystodistukset muiden rajavalvontaan liittyvien asiakirjojen ohessa. Toimintaa jatketaan määräaikaisesti maakohtaisen riskiarvion arvion perusteella.
- c) EU-maiden matkustajien terveystodistusten (EU DGC / Travel Pass) lähtömaan tarkistusvaadetta jatketaan lähtömaan Covid-19-taudin ilmaantuvuusluvun sitä edellyttäessä.
- d) Pandemiatilanteen vaikeutuessa kiristetään riskimaista saapuvien matkustajien terveysstatuksen todentamisvaadetta suositusten mukaan tarvittaessa uudelleen. Terveystarkastustoiminnan laajentuessa käytetään FINENTRY-sovellusta testaustoiminnan järjestämiseen ja sen valvontaan.
- e) Riskimaista kausityöntekijöitä kuljettavia erityislentoja tai vastaavia erityistilanteita varten ylläpidetään pakollisesta EU DGC-käytöstä huolimatta terveystarkastusprosessia siten, että matkustaja- tai konekohtainen terveystarkastus voidaan tarvittaessa tehdä ennakkotietojen tai maahantulon yhteydessä ilmenevien syiden perusteella. Vastaavaa menettelyä voidaan kohdentaa soveltuvilta osin laivamatkustusliikenteeseen.

Työryhmä on laatinut tämän suunnitelman yksimielisesti, myös laajemmin asiantuntijoita kuunnellen.

Valtakunnalliset suunnitelmat maahantulon tulevista käytännöistä ovat edelleen avoimia, mikä vaikeuttaa eri tahojen varautumisen suunnittelua matkailun lisääntyessä. Tämän suosituksen ehdotuksien hyväksyttäväksi katsottavien osien tulee johtaa nopeaan käyttöönottoon ja sitä tukevaan päätöksentekoon yhteiskunnan tilanteen sitä nyt edellyttäessä.

Vantaalla 16.4.2021

Työryhmä

Eero Hirvensalo, HUS, Lääkintäpäällikkö, ylilääkäri, työryhmän puheenjohtaja
Asko Järvinen, HUS, Ylilääkäri
Teppo Heikkilä, HUS, Hankejohtaja
Kirsi Valtonen, Vantaan kaupunki, Tartuntatautiylilääkäri
Janina Forsten, Vantaan kaupunki, Tartuntatautilääkäri

Heidi Ukkonen, Vantaan kaupunki, Terveysturvallisuuspäällikkö
Jani Ceder, Finavia, Head of Airport Operations Center
Samuel Siljanen, Rajavartiolaitos, Rajatarkastusosaston varapäällikkö
Kaarlo Karvonen, Finnair, Turvapäällikkö
Hannu Kiviranta, THL, Tutkimusprofessori
Jari Jalava, THL, Johtava asiantuntija
Leena Turpeinen, Helsingin kaupunki, Terveys- ja päihdepalveluiden johtaja
Niina Snö, Helsingin kaupunki, Turvallisuus- ja valmiusyksikön päällikkö